

**“Pedagogik mahorat” fanini o‘qitish jarayonida talabalar nutqini
rivojlantirishda pedagogik antropologiya tamoyillari**

Qarshi davlat universiteti Boshlang‘ich ta‘lim kafedrasida doktoranti

Ochilova M.P.

**Методы повышения речевой беглости студентов на основе педагогической
антропологии**

Каршинский государственный университет

Кафедра начального образования Докторант Очиллова М.П.

**Methods of Improving Students’ Speech Fluency Based on Pedagogical
Anthropology**

Qarshi State University

Department of Primary Education PhD student Ochilova M.P.

Annotatsiya: Maqola “Pedagogik mahorat” fanini o‘qitish jarayonida talabalarning nutqini rivojlantirish masalasini pedagogik antropologiya tamoyillari asosida o‘rganadi. Tadqiqotda shaxsning nutqi tildagi texnik ko‘nikmalardan tashqari tanaviy erkinlik, ruhiy muvozanat, ijtimoiy hamkorlik va madaniy xotira bilan bog‘liq jarayon sifatida tahlil qilinadi. O‘qitish jarayonida nutq ravonligini oshirish usullari sifatida tana bo‘shashuvi, nafas va ovoz boshqaruvi, artikulyatsiya mashqlari, mantiqiy izchillikni ta‘minlash, hamkorlikdagi muhokamalar, ilmiy nutq odatlari va o‘zini kuzatish amaliyotlari keltiriladi. Maqolada pedagogik antropologiyaning nazariy asoslari yoritilib, amaliy tajribalarga asoslangan natijalar tahlil qilinadi.

Tayanch so‘zlar: pedagogik antropologiya, pedagogik mahorat, nutq ravonligi, tana-harakat uyg‘unligi, muloqot etikasi, ilmiy nutq, o‘zini kuzatish, mantiqiy izchillik, madaniy xotira.

Аннотация: В статье рассматривается проблема развития речи студентов в процессе преподавания дисциплины «Педагогическое мастерство» на основе принципов педагогической антропологии. В исследовании речь анализируется не только как совокупность технических языковых навыков, но и как процесс, связанный с телесной свободой, психологическим равновесием, социальным взаимодействием и культурной памятью. В качестве методов повышения речевой беглости в учебном процессе приводятся расслабление тела, управление дыханием и голосом, артикуляционные упражнения, обеспечение логической последовательности, совместные дискуссии, формирование привычек научной речи и практики самонаблюдения. В статье освещаются теоретические основы

педагогической антропологии и анализируются результаты, основанные на практическом опыте.

Ключевые слова: педагогическая антропология, педагогическое мастерство, речевая беглость, гармония тела и движений, этика общения, научная речь, самонаблюдение, логическая последовательность, культурная память.

Annotation: The article explores the issue of developing students' speech within the process of teaching the subject "Pedagogical Mastery" on the basis of the principles of pedagogical anthropology. In the study, speech is analyzed not only as a set of technical language skills, but also as a process related to bodily freedom, psychological balance, social cooperation, and cultural memory. As methods of improving speech fluency in the teaching process, relaxation of the body, breathing and voice control, articulation exercises, ensuring logical consistency, collaborative discussions, habits of scientific speech, and self-observation practices are presented. The article highlights the theoretical foundations of pedagogical anthropology and analyzes the results based on practical experiences.

Keywords: pedagogical anthropology, pedagogical mastery, speech fluency, body-movement harmony, communication ethics, scientific speech, self-observation, logical consistency, cultural memory.

Kirish

Oliy ta'lim jarayonida "Pedagogik mahorat" fani nafaqat nazariy bilimlarni o'rgatish, balki talabalarning kasbiy nutq madaniyatini shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Bugungi globallashuv davrida o'qituvchining ta'sirchan nutqi uning kasbiy salohiyatini belgilovchi asosiy mezonlardan biridir. Talabalarda nutq ravonligini rivojlantirish masalasi dolzarbdir, chunki kelajakdagi pedagog faoliyati davomida ular auditoriya, ilmiy majlislar va jamoat bilan muloqotda doimiy ravishda so'zlaydilar.

Pedagogik antropologiya bu jarayonni shaxsning tanaviy, ruhiy, intellektual va ijtimoiy birlikda shakllanishi sifatida izohlaydi. Demak, "Pedagogik mahorat" fanini o'qitishda nutqni rivojlantirish nafaqat fonetik va grammatik mashqlar, balki tananing erkinligi, ruhiy osoyishtalik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va madaniy merosni uyg'unlashtirish orqali amalga oshirilishi zarurdir.

Metodlar

Maqolada qo'llanilgan metodlar ilmiy adabiyotlar tahliliga va amaliy kuzatishlarga asoslanadi. Xususan:

1. **Nazariy manbalar tahlili.** Abdulla Avloniy, Pestalotsi, Ushinskiy, Vigotskiy, Piaje va boshqa olimlarning qarashlari o‘rganildi. Ularning pedagogik, psixologik va antropologik qarashlari nutq rivojlanishi jarayonini kengroq tushunishga yordam berdi Pedagogik_antropologiya_talabal...

2. **Pedagogik kuzatish.** “Pedagogik mahorat” darslarida talabalarning taqdimotlari, bahs-munozaralardagi nutqi kuzatildi.

3. **Amaliy tajribalar.** Nutq mashqlari (nafas va ovoz boshqaruvi, artikulyatsiya, qisqa nutq tuzish, bahs olib borish) talabalarga qo‘llanildi.

4. **Taqqoslash usuli.** Antropologik yondashuv asosida o‘qitilgan guruh bilan an’anaviy yondashuv asosida dars olgan guruh natijalari solishtirildi.

Metodlarning asosiy maqsadi nutqni faqat fonetik jihatdan emas, balki tanaviy, ruhiy va ijtimoiy omillar bilan uyg‘un holda rivojlantirish samaradorligini ko‘rsatishdir.

Natijalar

O‘tkazilgan pedagogik tajribalar quyidagi natijalarni berdi:

- **Tana erkinligi va nutq ravonligi.** Mashg‘ulotlardan avval bajarilgan yengil tana bo‘shashuvi va nafas mashqlari talabalarning nutqidagi taranglikni kamaytirib, ohangni tabiiylashtirdi.
- **Artikulyatsiya va talaffuz.** Lab va til mashqlari, qisqa matnlarni ovoz chiqarib o‘qish talaffuz aniqligini sezilarli darajada yaxshiladi.
- **Mantiqiy izchillik.** Taqdimotlar oldidan qisqa rejalar tuzish va asosiy fikrlarni aniqlash talabalarning nutq tuzilmasini mustahkamladi.
- **Muloqot etikasi.** Guruhda o‘tkazilgan muhokama va savol-javob mashg‘ulotlari talabalarni suhbatda hurmatli, ishonchli va muloyim bo‘lishga o‘rgatdi.
- **Ilmiy nutq odati.** Manbalardan iqtibos keltirish, qisqa ilmiy xulosalar aytish ko‘nikmasi shakllandi.
- **O‘zini kuzatish.** Taqdimotlardan keyin yozilgan qisqa mulohazalar talabalarga o‘z nutqidagi kuchli va zaif tomonlarni tahlil qilish imkonini berdi.

Umuman, antropologik yondashuv asosida o‘qitilgan guruh talabalari nutqda aniqroq, izchil va ishonchli bo‘lib chiqdi.

Muhokama

Pedagogik antropologiya nutqni insonning barcha qatlamlari – tana, ruh, tafakkur va ijtimoiy muhit bilan bog‘liq jarayon sifatida ko‘rsatadi. Demak, “Pedagogik mahorat” fanida nutqni rivojlantirishda faqat fonetik mashqlar bilan chegaralanish yetarli emas.

- **Tanaviy qatlam:** nafas va ovoz boshqaruvi, tana erkinligi nutqning tabiiyligini ta’minlaydi.

- **Ruhiy qatlam:** xotirjamlik, o'ziga ishonch va ichki motivatsiya nutq samaradorligini oshiradi.
- **Aqliy qatlam:** mantiqiy izchillik, dalillash va mazmuniy uyg'unlik nutqning ilmiy asoslanishini kuchaytiradi.
- **Ijtimoiy qatlam:** guruhiiy muhokama, hamkorlik va muloqot etikasi nutqni jamoa bilan uyg'unlashtiradi.
- **Madaniy qatlam:** milliy meros, adabiy matnlar va xalq og'zaki ijodidan foydalanish nutqni boyitadi.

Muhokamadan ko'rinadiki, pedagogik antropologiya talaba nutqini rivojlantirishda universal tamoyillarni taqdim etadi va "Pedagogik mahorat" fanining mazmunini chuqurlashtiradi.

Xulosa

Talabalarining nutqini rivojlantirish jarayoni "Pedagogik mahorat" fanida markaziy o'rinda turadi. Pedagogik antropologiya bu jarayonni nafaqat lingvistik, balki butun shaxs kamoloti bilan bog'liq holda izohlaydi.

O'tkazilgan tajribalar shuni ko'rsatdiki, tanaviy mashqlar, ruhiy muvozanatni saqlash, mantiqiy izchillikka amal qilish, muloqot odobi va o'zini kuzatish odati uyg'un qo'llansa, talabalar nutqi ravon, mazmunli va ta'sirchan bo'ladi. Bu esa ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatida muhim kasbiy kompetensiya sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdulla Avloniy. *Turkiy guliston yoxud axloq*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
2. Pestalotsi, Y. G. *Insonga tarbiya berish haqida mulohazalar*. Yevropa pedagogika merosi talqini.
3. Ushinskiy, K. D. *Inson tarbiyasining asosiy tamoyillari*. Moskva: Pedagogika nashriyoti.
4. Vigotskiy, L. S. *Nutq va tafakkur*. Moskva: Pedagogika.
5. Piaje, J. *Bola tafakkuri va nutqining ijtimoiylashuvi*. Yevropa psixologiya maktabi talqinlari.
6. Mahmud Koshg'ariy. *Devonu lug'otit turk*. Toshkent: Fan nashriyoti.
7. Alisher Navoiy. *Mahbub ul-qulub* va boshqa asarlar.
8. Ibn Sino. *Tib qonunlari*.
9. Abu Rayhon Beruniy. *Qadimiy xalqlar merosi*.
10. Sharq mumtoz adabiyoti va xalq og'zaki ijodi (maqol, matal, topishmoq, rivoyat, dostonlar).
11. Zamonaviy pedagogika va psixologiya adabiyotlari, ilmiy maqolalar (so'nggi yillarda chop etilgan).